

УДК 378.147

DOI: 10.30977/BUL.2219-5548.2021.94.0.209

РОЛЬ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ В СЕРЕДОВИЩІ ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Созикіна Г. С.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

***Анотація.** У статті описані форми та засоби організації студентського самоврядування як чинника формування соціальної відповідальності студентів. Визначена роль студентського самоврядування в процесі управління вищим навчальним закладом.*

***Ключові слова:** студентське самоврядування, соціальна відповідальність, вищий навчальний заклад.*

Вступ

Основним чинником професійного становлення фахівця є його соціальна відповідальність, адже державі потрібні громадяни, які можуть самостійно ухвалювати рішення та відповідати за свій вибір. Саме тому проблема формування соціальної відповідальності студентів у сучасних умовах переоцінки цінностей, зміни соціальних ідеалів та потреби самовіддачі стає однією з пріоритетних. На розвиток відповідальності впливають такі фактори, як невизначеність в умовах освітнього середовища, труднощі адаптації до навчання, критичне ставлення до студентського оточення, соціально-психологічні ризики [1].

Формування соціальної відповідальності майбутнього фахівця впродовж навчання у закладі вищої освіти є актуальною проблемою вищої школи, оскільки соціальна відповідальність є важливою особистісною характеристикою та безпосередньо пов'язана з вирішенням професійних і життєвих проблем. На формування соціальної відповідальності в студентів впливає багато чинників, одним із яких є діяльність органів студентського самоврядування.

Аналіз досвіду роботи органів студентського самоврядування у вищих навчальних закладах доводить недостатнє використання вищими потенціалу діяльності студентського самоврядування як підсистеми в системі формування в студентів морально-етичних якостей.

Аналіз публікацій

Наукові праці з вивчення впливу студентського самоврядування на формування особистості, зокрема І. Аносова, Л. Варламової, В. Демчука, Ю. Краценка, О. Невмержицької, К. Потопи, В. Приходька, М. Приходька,

М. Соловей, Л. Шеїної, свідчить про загальну розробленість теоретико-методологічних засад функціонування студентського самоврядування та використання його потенціалу. Науковцями також досліджено питання впливу студентського самоврядування на формування відповідальності (А. Давлетова, Ю. Краценка, В. Кузнецова, Л. Шигапова), гуманістичної спрямованості студентів (Л. Варламова), на якість професійної підготовки фахівців (Л. Возняк, Г. Гарбузова, А. Давидова), соціалізацію студентства (Л. Шеїна), формування основ управлінської культури студентської молоді (І. Аносов, В. Приходько, М. Приходько). Разом із тим, посилення зацікавленості науковців участю студентського самоврядування у формуванні особистості студента не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми [2].

Залишаються нерозв'язаними питання ефективного залучення органів студентського самоврядування до управління вищим навчальним закладом з метою підвищення соціальної відповідальності, що обумовлює напрямок дослідження, відображений у цій статті.

Мета і постановка завдання

Метою статті є визначення ролі органів студентського самоврядування в середовищі університету та у формуванні соціальної відповідальності студентів вищих навчальних закладів.

Виклад основного матеріалу

У контексті нашого дослідження важливим є те, що студентське самоврядування виконує такі ключові функції: 1) професіоналізації (придбання студентами загальнокультурних, професійних і загальних компетенцій в процесі участі в студентському самовряду-

ванні); 2) персоналізації (зміна системи особистісних смислів і соціальної активності особистості в процесі співпраці зі студентами та викладачами); 3) самоорганізації (розвиток самоконтролю, самоактивізації особистості); 4) інтеграції (взаємодія навчальної та позааудиторної діяльності) [3].

Студентське самоврядування функціонує на трьох рівнях: локальному, факультетському й університетському [4]. Вищий орган студентського самоврядування – конференція студентського активу університету, яка обирає Студентську раду університету. Основним змістом її діяльності є реалізація проєктів за напрямками «Спорт і здоров'я», «Культура і творчість», «Суспільно корисна діяльність», «Наука».

Студентське самоврядування виконує такі завдання [5]: посилює роль студентських громадських організацій в особистісному становленні студента, у формуванні його світогляду; підвищує ефективність і успішність навчання, активізує самостійну творчу діяльність студентів у навчальному процесі; формує потреби в освоєнні актуальних наукових проблем за обраною спеціальністю через систему наукової творчості студентської молоді; виховує відповідальність студентських колективів за дисципліну, за твердження моральної позиції особистості й колективу, за формування творчої особистості фахівця; розвиває та поглиблює ініціативу студентських колективів в організації громадянського виховання; створює та сприяє згуртуванню цілісних студентських колективів, академічних груп, потоків, курсів, факультетів; посилює роль студентських громадських організацій в особистісному становленні студентів, у формуванні світогляду.

Реалізація основних напрямів діяльності студентського самоврядування, а саме: науково-дослідного, культурно-масового, спортивно-оздоровчого та інформаційного – дозволяють в комплексі сприяти вихованню духовно-моральної, професійно-трудової та громадянської культури студентів груп, розвинути їхні особистісні якості, що характеризують соціальну відповідальність.

До зазначених напрямів студентського самоврядування можна додати такі, як національно-патріотичний та волонтерство, які набувають особливої актуальності в умовах сучасного розвитку України.

На початку навчального року першокурсникам можна запропонувати обговорити, яку роль вони можуть зіграти в організації жит-

тєдільності університету, яку відповідальність можуть покласти на себе, вступаючи до органів самоврядування. Як показують аналізи диспуту, першокурсники виявляють досить високий рівень громадської активності, готовності брати участь в різних сферах університетського життя. Студенти висловлюють бажання бути відповідальними за культурно-масові заходи, організацію здорового способу життя студентської молоді, організацію цікавих справ тощо.

На університетському рівні учасники студентського самоврядування і, насамперед, члени студентської ради університету, вирішують питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, участі в управлінні вищим закладом.

У ЗВО під патронатом студради можуть проводитися такі конкурси факультетів, як «Кращий лідер колективу», «Краща навчальна група», «Ніч першокурсника», що дає змогу вчорашнім абітурієнтам відчувати себе справжніми студентами та познайомитись один з одним. Зараз університети беруть активну участь у «Ночі науки», під час якої студентський актив презентує заклад освіти з найкращої сторони. Фесричними можуть бути щорічні конкурси «Міс університету» та «Містер університету», де найсміливіші та найпривабливіші студенти з усіх факультетів демонструють свої таланти й здібності.

Серед інших найбільш популярних заходів, спрямованих на формування професійно-етичних якостей, зокрема соціальної відповідальності, можуть бути такі: зустріч студентів із нагоди річниці пам'яті трагедії на Чорнобильській атомній електростанції з її ліквідаторами, організація та проведення «Ярмарки вакансій», презентація програми «Work and Travel» та інших програм студентського обміну, День донора, організація відвідування музеїв і театрів, відвідування меморіалів пам'яті загиблим у Другій світовій війні, на Чорнобильській атомній електростанції та жертвам Голодомору тощо. Участь студентів у цих заходах повинна мати добровільний характер, проте опосередковано треба намагатися долучити до них як можна більше майбутніх фахівців. Зазначимо, що в організації вищезазначених заходів активну участь беруть члени студентського самоврядування.

Ще одним дієвим органом самоврядування є студентська профспілка. Саме студентська профспілка університету і є тією інституцією, де майбутні фахівці набувають навичок лідера та керівника. Члени студентської

профспілки вчать не лише вирішувати соціальні питання, але й мають змогу втілювати свої ідеї в життя. Отже, для багатьох сучасних студентів університет є майданчиком для власної самореалізації.

Особливою зоною відповідальності студентської ради і багатьох студентів є гуртожиток. Так, наприклад, у Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті щорічно проводиться огляд-конкурс гуртожитків за такими номінаціями: «Чистота й порядок», «Родинне тепло й домашній затишок», «За волю до перемоги», «Сімейний затишок і батьківське тепло», «Ентузіасти благоустрою», «Велика дружна родина».

У цей день багато студентів, яким є чим пишатися, охоче запрошують до себе в гості викладачів і адміністрацію, показують затишні чисті кімнати, пригощають домашнім куховарством.

Двадцять п'ять років поспіль незмінною традицією вищу є нагородження найкращих студентів, лідерів студентського життя, відмінників навчання. Це свято є своєрідним втіленням відповідального ставлення студентів до навчання, проявом їхньої громадської активності та соціальної позиції.

Зазначимо, що лідерами самоврядування стають студенти, в яких уже був сформований досить високий рівень соціальної відповідальності. На п'ятому курсі вони можуть увійти в команду магістрів-наставників, яка розробляє програму адаптації першокурсників (знайомство з університетом, маршрути екскурсій по місту, знайомство з правилами життя в гуртожитку тощо).

На прикладі студентів ХНАДУ розкриємо основні напрями діяльності молоді в різних видах професійної підготовки на університетському, факультетському та локальному рівнях, що дозволяють підвищити рівень соціальної відповідальності майбутніх інженерів.

Студенти зустрічалися з учасниками бойових дій – героями АТО – під час заходу-зустрічі «Ми боремося за українську землю», брали участь у святкуванні «Дня захисника України», «Дня українського козацтва», відвідували музеї, меморіали, організували походи по місцях бойової слави, присвячені Дню Перемоги в Другій світовій війні та річницям визволення Харкова.

В академічних групах проводяться кураторські години про Герб, Прапор, Гімн та іншу символіку України.

Традиційно наприкінці листопада в ХНАДУ відбувається декада українознавства. Упродовж 10 днів проходить низка заходів, організованих викладачами та співробітниками кафедри українознавства для першокурсників усіх факультетів. Студенти беруть участь у конкурсі студентських стіннівок під назвою «Україна в символах», відвідують Дім народної творчості, де знайомляться з творчістю народних митців, та історичних музеїв, переглядають фільми, присвячені драматичним сторінкам історії України. Спільно з науковою бібліотекою в гуртожитку проводять брейн-ринг «Сторінки української історії». За усталеною традицією наприкінці декади відбувся заключний концерт під назвою «Бринить-співає наша мова, чарує, тишить і п'янить», організований співробітниками кафедри та учасниками студентського клубу.

Під час проведення таких заходів у студентів ефективно розвиваються особистісні якості, зокрема національна гідність, патріотизм, громадянськість, які характеризують соціальну відповідальність; формується соціальна позиція тощо.

Студентів активно можна залучати до науково-дослідної діяльності, у межах якої вони виконують проекти, що передбачають дослідження різних проблем автомобільно-дорожньої галузі в контексті соціально-професійної відповідальності (наприклад, «Екологічні проблеми та інженерний захист навколишнього середовища», «Тенденції розвитку автомобільно-дорожньої інфраструктури в Україні», «Екологічна безпека сучасних транспортних засобів»). Результати науково-дослідної діяльності студенти доповідають на наукових конференціях університетського, міжвузівського, всеукраїнського та міжнародного рівнів. Посиленню відповідального ставлення студентів до здійснення науково-дослідної діяльності сприяють такі заходи, як публікація результатів дослідження; нагороди похвальними грамотами, медаллю «За кращу наукову студентську роботу».

Студенти університету можуть бути активними учасниками різних наукових заходів: виступати з доповідями на наукових конференціях, публікувати статті й тези, брати участь в університетських і всеукраїнських олімпіадах і конкурсах наукових робіт.

У ХНАДУ також проходили другі тури Всеукраїнського конкурсу наукових робіт з охорони праці та екології. У роботах студен-

тів порушуються і вирішуються питання, які є вкрай важливими для захисту працівників та навколишнього середовища: оцінка рівня небезпеки виникнення аварій і травм, попередження виробничого травматизму та професійних захворювань; проектування засобів пожежної безпеки; розробки програмно-технічного комплексу створення безпечних умов праці; міжнародних норм з питань охорони праці та їх вплив на безпеку підприємств України; система соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та перспективи його впровадження в Україні; техногенні землетруси, спричинені рухом багатотоннажних транспортних засобів; очищення стічних вод від нафтових забруднень; зменшення негативного впливу автомобільного транспорту на навколишнє середовище міста та негативного впливу відпрацьованих автомобільних фільтрів на довкілля; вплив стійких органічних забруднювальних речовин на токсичність вихлопних газів; викиди парникових газів у міській забудові; вплив відпрацьованих масляних фільтрів на ґрунт, а також про інші нагальні питання щодо охорони навколишнього середовища.

Гордістю й візитівкою ХНАДУ є лабораторія швидкісних автомобілів. Щорічно першокурсникам демонструють автомобілі «ХАДІ-31», «Формула Е-8», що є призером чемпіонату України з кільцевих перегонів, та славнозвісний «ХАДІ-34», що б'є усі рекорди, долаючи лише на одному літрі пального 575 км. Усі ці автомобілі зроблені за проектами та участі студентів автомобільного факультету. Команда гонщиків ЛША (Лабораторія швидкісних автомобілів) регулярно бере участь у міжнародних змаганнях з енергоефективності «Shell esomathon». Сама участь команди ХНАДУ в цих змаганнях – це перемога над собою і над обставинами, яка вимагає прояву відповідального ставлення до справи.

Студенти також можуть регулярно брати участь у Всеукраїнських та міжнародних фестивалях, конкурсах, концертах з різних жанрів мистецтва, бути співorganizаторами святкових концертів з нагоди пам'ятних дат, урочистостей. Найбільш популярними з них виявляються такі: традиційний пісенний конкурс «Дві зірки», який запалює зірки вокалу і відкриває нові імена. Кращі вокалісти університету – представники факультетів (викладач і студент), яких об'єднала любов до пісні, демонструють свою майстерність. Поетичний конкурс, який дехто вважає нети-

повим для технічного вишу, проводиться у День пам'яті Великого Кобзаря і залучає до участі значну кількість талановитих студентів і викладачів. За традицією щороку в День Святого Валентина підбиваються підсумки огляду-конкурсу художньої самодіяльності «Дебют», у якому беруть участь переважно найталановитіші першокурсники, які представляють цікаві і яскраві номери різних жанрів.

Під час організації та проведення вищевказаних заходів у студентів ефективно розвиваються такі важливі якості, як патріотизм, громадянськість, соціальна активність, ініціативність тощо.

Студентів треба спонукати до участі в громадській діяльності, особливо у волонтерському русі, який останнім часом набуває все більшого поширення, адже волонтерська діяльність здійснюється заради добробуту та процвітання громад і суспільства загалом. Участь у волонтерському русі сприяє розвитку суспільних цінностей, виробленню соціальної позиції тощо.

Студенти отримують різноманітні доручення (переважно обирають їх самостійно), які охоплювали такі напрями роботи:

- громадсько-політичну діяльність (пошукова діяльність, участь в агітбригадах, агітпоходах, участь в організації студентських гуртків і клубів);
- громадсько-трудова діяльність (участь у трудових десантах, бригадах самообслуговування тощо);
- шефську роботу (шефська робота студентів старших курсів із молодшими курсами).

Питання про те, що мотивує людей до безоплатної суспільно корисної праці, якими є причини масовості сучасного українського волонтерства, з якими проблемами стикаються волонтери й що чекатиме на цей добровольчий самочинний рух у майбутньому, розглядаються учасниками міжнародної науково-практичної конференції «Волонтерський рух: історія, сучасність, перспективи». Основним висновком конференції стає те, що саме альтруїстичне відчуття причетності до творення спільної та дуже важливої для суспільства справи спонукає волонтерів безоплатно витратити власний час, сили й кошти.

Особливу значущість у формуванні соціальної відповідальності волонтерський загін набув у зв'язку з тим, що до більшості акцій студенти залучають своїх однокурсників. Це, у свою чергу, позитивно впливає на

отримання ними досвіду соціально відповідальної поведінки, на розвиток емоційного відгуку, включення соціальної відповідальності в ієрархію цінностей.

Студенти-волонтери беруть участь в супроводі спортивних змагань, що проходять в місті; організують дозвільні заходи для сімей біженців із окупованої частини Донбасу; є помічниками збору речей для малозабезпечених сімей.

Щорічно в стінах університету відбувається благодійна акція під назвою «Я – донор, я – здоровий», мета якої – врятувати якомога більше життів, допомогти тим, хто цього потребує. Студенти абсолютно всіх факультетів за ініціативи своєї профспілки та студради залюбки долучаються до неї, проявивши неабияку активність і жагу протягти руку допомоги.

Під час залучення майбутніх фахівців у позааудиторну діяльність здійснюється диференційований психолого-педагогічний супровід, спрямований на допомогу студентам у прояві відповідальності під час виконання навчальних завдань і доручень. Так, студентів заохочують до участі в громадській діяльності, допомагають у виборі доручень соціального спрямування, які викликають в них позитивні емоції та почуття, що, у свою чергу, викликає бажання діяти на користь країни, суспільства. У студентських групах педагогічний супровід здійснюється переважно лідерами студентського самоврядування, які допомагають студентам у виборі доручень, виробленні загального плану роботи, наданні інструктажу щодо їхнього виконання, в організації взаємодії з іншими людьми. У групах створюються ситуації «зараження успіхом», якими забезпечувалися відчуття «смаку загальної перемоги», радості від можливості допомогти іншим. Також додатково можуть проводитися індивідуальні бесіди, консультації. Здійсненням психолого-педагогічного супроводу оптимізується організація діяльності студентів у напрямі набуття досвіду відповідального виконання навчальних завдань і доручень у різних видах діяльності.

Отже, застосування ситуацій залучення в реальні професійно-трудова відносини, участь у конкурсах, виставках, презентаціях, прохання, доручення, поради, трудові завдання, приклад життя і діяльності старших колег, регулярні виходи на виробництво, стажування, практики, реальне залучення в ситуації прийняття самостійних рішень і необхідність відповідати

за прийняті дії, колективні трудові акції та справи курсів і груп виявляється потужним інтегративним фактором, що сприяє формуванню відповідального ставлення майбутніх фахівців до виконання своїх обов'язків і, як наслідок, підвищенню рівня сформованості соціальної відповідальності. Крім того, позитивні наслідки залучення студентів до участі в самоврядуванні виявляються в емоційному підйомі студентів, розширенні діапазону їхніх інтересів, позитивно-активному ставленні до власного вдосконалення, у прагненні дотримання норм етичної поведінки, набутті навичок емоційно-вольової саморегуляції тощо.

Висновки

Отже, відзначимо, що органи студентського самоврядування мають широкі можливості впливу на формування соціальної відповідальності студентів завдяки цілеспрямованому формуванню в представників студентського активу необхідних для розвитку відповідальності знань і навичок, поступовому делегуванню управлінських повноважень студентам-керівникам студентського самоврядування в організації різних видів суспільно-громадської діяльності, презентації учасниками студентського самоврядування досягнутих результатів у єдиному інформаційно-комунікативному полі.

Важливість органів студентського самоврядування у процесі формування соціальної відповідальності майбутніх фахівців підтверджується в захисті навчальних, наукових, соціальних, творчих, національно-культурних, духовних, спортивних, економічних та інших інтересів студентів, формування в них навичок майбутнього організатора, керівника, лідера. Основними завданнями цих органів є: забезпечення і захист прав та інтересів студентів; сприяння їхній навчальній, науковій і творчій діяльності, створенні умов для їхнього проживання та відпочинку; спільно з відповідними службами забезпечення інформаційної, правової, психологічної, матеріальної допомоги студентам; забезпечення виконання студентами своїх обов'язків; організація культурно-масової роботи; організація співробітництва зі студентами інших вищих навчальних закладів і молодіжними організаціями; налагодження міжнародних зв'язків.

Література

1. Галус О.М. Формування творчої активності майбутніх педагогів як засіб їх професійної

- адаптації // Педагогічні науки. – Суми, 2004. – Ч. II. – С. 112–120.
2. Закон України «Про вищу освіту»: із змінами, внесеними від 01.07.2014. – URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakonukrayi-ny-pro-vyschu-osvitu>.
  3. Гарбузова Г.В. Студенческое самоуправление как средство формирования профессиональной идентичности будущих специалистов: дис. ... канд. психол. наук: 19.00. 05. – Ярославль, 2009. – 186 с.
  4. Сырцова Е.Л. Студенческое самоуправление как фактор развития автономности студентов // Современные наукоемкие технологии. – 2007. – № 7. – С. 77–79.
  5. Богданова Е.В. Волонтерская деятельность как ресурс социального воспитания школьников // Социальная педагогика в социальных практиках: материалы Международного симпозиума «Социальная педагогика: актуальные проблемы и перспективы» / под ред. А.В. Мудрика, Т.Т. Щелиной. Н. Новгород, 2014. – С. 50–55.

References

1. Halus O.M. Forming of creative activity of future teachers as a means of their professional adaptation. *Pedahohichni nauky*. Sumy, 2004. Ch. II. S. 112–120.
6. Zakon Ukrainy „Pro vyshchu osvitu” iz zminamy, vnesenymy vid 01.07.2014. URL: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakonukrayi-ny-pro-vyschu-osvitu>.
2. Harbuzova H.V. Student government as a means of forming the professional identity of future specialists: dys. ... kand. psykhol. nauk: 19.00. 05. Yaroslavl, 2009.
3. Сырцова Е.Л. Student government as a factor in the development of student autonomy *Sovremennye naukoemkiye tekhnolohyy*. 2007. № 7. S. 77–79.
4. Bogdanova Ye.V. Volunteering as a resource for social education of schoolchildren. *Sotsial'naya pedagogika v sotsial'nykh praktikakh: materialy Mezhdunarodnogo simpoziuma «Sotsial'naya pedagogika: aktual'nyye problemy i perspektivy»* / pod red. A.V. Mudrika, T.T. Shchelinoy. Novgorod, 2014. S. 50–55.

Созикина Ганна Сергіївна, к.п.н., доц., Харківський національний автомобільно-дорожній університет, вул. Ярослава Мудрого, 25, Харків,

61002, Україна, +380577073721, annasozykina@ukr.net.

The role of student self-government in the environment of technical university

Abstract. Problem. *Forming the future specialist's social responsibility during the studies is an urgent problem of higher education, as social responsibility is an important personal characteristic that is directly related to solving professional and life problems. The formation of students' social responsibility is influenced by many factors, one of which is the activities of student self-government.*

Goal. *The determination of the role of student self-government bodies in the university environment and in the students' social responsibility formation.*

Methodology. *The use of situations of involving in real professional-labor relations, participation in competitions, exhibitions, solving production tasks, example of life and activity of senior colleagues, collective labor actions and courses and groups is a powerful integrative factor that contributes to the formation of a responsible attitude of future professionals to performing their duties, and as a consequence, increasing the level of social responsibility. The positive consequences of involving students in self-government are manifested in the emotional uplift of students, expanding the range of their interests, positive and active attitude to self-improvement, in the pursuit of ethical behavior, skills of emotional and volitional self-regulation, etc.*

Results. *An effective involvement of student self-government bodies in the management of a higher educational institution in order to increase social responsibility.*

Originality. *It is shown that the bodies of student self-government have wide possibilities of influence on forming students' social responsibility through providing the purposeful forming of necessary knowledge and skills needed for development of responsibility.*

Practical value. *The importance of student self-government in the formation of students' social responsibility is confirmed in the protection of educational, scientific, social, creative, national-cultural, spiritual, sports, economic and other interests of students, the formation of skills of future organizers, leaders.*

Key words: *student self-government, social responsibility, institution of higher education.*

Sozykina G., Cand. Ped. Sc., Assoc. Prof, ¹Kharkiv National Automobile and Highway University, 25, Yaroslav Mudry Str., Kharkiv, 61002, Ukraine, annasozykina@ukr.net, +380577073721.